

Transponoidut reaalisointumerkinät ja vaihtuvat sävellajit opetusvälineinä

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -oppimateriaalin esittely

Kirjallinen työ

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Klassisen musiikin osasto

Puhallinten, lyömäsoitinten ja

harpun aineryhmä

Seppo Pohjoisaho

Tutkielman nimi Transponoidut soinnut ja vaihtuvat sävellajit opetusvälineinä: Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -oppimateriaalin esittely	Sivumäärä 22
Tekijän nimi Seppo Pohjoisaho	Lukukausi Kevät 2013
Koulutusohjelman nimi Klassisen musiikin osasto / Puhallinten, lyömäsoitinten ja harpun aineryhmä	
Tiivistelmä <p>Tässä kirjallisessa työssä esitellään marraskuussa 2013 julkaistavaa Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -trumpettiopasta. Oppaan pääideana on käyttää transponoituja reaalisointumerkkejä ja vaihtuvia sävellajeja opetuksen apuna. Eräänä lähtökohtana oppimateriaalista on pyritty myös tekemään mahdollisimman monikäyttöinen sekä muista trumpettikirjoista poikkeava oppimateriaali trumpetillemme.</p> <p>Tämän työn aluksi kerron trumpettikirjan tekemiseen ryhtymiseen vaikuttaneista tekijöistä ja kerron kuinka oppaan perusidea on syntynyt. Työn jälkimmäisessä osiossa esittelen kirjan sisältöä, merkitsemistapoja sekä ulkoasua. Lopuksi pohdin Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan käyttömahdollisuuksia ja käytettävyyttä sekä arvioin kirjan soveltuvuutta nykyaikaiseen trumpetinsoitonopetukseen.</p>	
Hakusanat trumpetti, trumpetinsoitto, laulut, laulaminen, kansanlaulut, transponointi, sävellajit	
Lisätietoja	

Sisällys

1 Johdanto.....	4
2 Trumpettioppaan laatimisen lähtökohta ja oppaan idea.....	4
2.1 Omat oppimisongelmat työn innoittajina.....	5
2.1.1 Reaalisointumerkintä ja transponoitu nuottiviivasto.....	5
2.1.2 Laulujen soittaminen useammassa sävellajissa.....	6
2.1.3 Transponointi.....	7
2.1.4 Nuottiviivaston logiikka.....	7
2.2 Suomalainen kulttuuriperintö.....	8
3 Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -oppimateriaalin sisältö.....	8
3.1 Teoriaosio ja esimerkkikappale.....	9
3.2 Suomalaiset kansanlaulut ja vanhat laulut.....	10
3.2.1 Eri säkeistöt eri sävellajeissa.....	11
3.2.2 Transponoitu reaalisointumerkintä.....	13
3.2.3 Sanoitukset.....	14
3.2.4 Tiesitkö? -laatikot.....	15
3.2.5 Kappalevalikoima ja kappalejärjestys.....	15
3.3 Transponointiharjoitukset.....	17
3.4 Taustanauha lauluihin.....	18
3.5 Kuvitus ja taitto.....	19
4 Pohdintaa.....	20
Lähteet.....	22

1 Johdanto

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin on uudenlainen suomalainen oppimateriaali trumpetinsoiton harrastajille ja opiskelijoille. Materiaali on suunnattu pääosin yläaste- ja lukioikäisille, mutta se on haastava lisä oppimateriaalivalikoimaan myös opinnoissaan pidemmälle ehtineille trumpeteille.

Oppimateriaali tullaan julkaisemaan lopullisessa asussaan vasta marraskuussa 2013 Kouvolassa järjestettävässä Kymi Brass -tapahtumassa ja sen taittaminen on tällä hetkellä vielä hieman kesken. Kirjan sisältö on pääpiirteittäin jo valmiina, vaikka joitakin lisäyksiä tai kappalemuutoksia saattaa vielä tulla eteen. Tällä hetkellä kirja on siis virallisesti vielä käsikirjoitus, mutta tässä työssä viitataan selkeyden vuoksi tähän käsikirjoitukseen kuitenkin kirja-sanalla.

Tässä työssä kerron trumpetin oppimateriaalin laatimiseen ryhtymiseen vaikuttaneista omista kokemuksistani ja esittelen materiaalin sisältöä sekä perusajatusta. Työn lopussa myös pohdin hieman kirjan soveltuvuutta nykyaikaiseen trumpetinsoitonopetukseen.

2 Trumpettioppaan laatimisen lähtökohta ja oppaan idea

Nykyisissä trumpeteille suunnatuissa oppimateriaaleissa, etydivihkoja lukuunottamatta on lähes poikkeuksetta keskitytty trumpetin soittotekniikan opettamiseen. Oma kokemukseni trumpetinsoiton opettajana ja trumpetinsoittajana on kuitenkin osoittanut, että kirjojen ohjeita ja neuvoja lukemalla trumpetinsoittotekniikkaa on todella vaikea opettaa toiselle ihmiselle. Hyvä opettaja voi auttaa soittotekniikan parantamisessa kirjojen neuvoihin nojaten, mutta varmimmin trumpetin soittotekniikan kehittyminen käy oppilaan ja opettajan omien oivallusten kautta. Olen myös huomannut, että eri ihmiset käsittävät kirjojen soittoteknisiä neuvoja toisistaan hyvin paljon poikkeavilla tavoilla, mistä syystä päätin oppikirjan sisältöä kootessani olla paneutumatta trumpetin soittotekniikkaan ja laatia täysin uudenlaisen, musiikin teoriaa trumpetinsoittajan näkökulmasta käsittelevän oppimateriaalin trumpeteille.

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin on oppimateriaali trumpetillemme, joka sisältää pääasiassa suomalaisia kansanlauluja sanoituksineen eri sävellajeissa. Laulujen eri säkeistöt on lisäksi kirjoitettu eri sävellajeihin, jotta hankalampienkin sävellajien sormitukset sekä harvinaisempien sävellajien lukeminen tulisivat tutuiksi jo varhaisessa vaiheessa opintoja. Kappaleiden sävellajit on valittu siten, että ne ovat helposti soitettavassa äänialassa trumpetillemme soitettaviksi. Lauluihin on myös lisätty sekä reaalisoitumerkit että transponoidut reaalisoitumerkit, jäljempänä mainittujen ollessa samassa sävellajissa nuottikuvan kanssa. Tällaista merkintätapaa en ole itse nähnyt missään trumpetillemme suunnatussa oppimateriaalissa, mutta uskon, että merkintätavan käyttämisen avulla trumpetinsoiton opiskelijat voivat oppia harmonian teoriaa helposti ja tehokkaasti.

2.1 Omat oppimisongelmat työn innoittajina

Olen opiskellut trumpetinsoittoa 11-vuotiaasta lähtien. Saamani trumpetinsoiton opetus on opintojeni aikana ollut laadultaan hyvää ja minulla on ollut vuosien varrella mahdollisuus saada opetusta lukuisilta eri opettajilta. Käytössäni olleet oppimateriaalit koostuivat etydivihkoista, erilaisista trumpettioppaista ja säestyksellisistä teoksista.

Pääosin opetuksessa keskityttiin soittotekniikan ohella vain nuottien soittamiseen oikeilla aika-arvoilla ja artikulaatioilla. Transponointi tuli mukaan hyvin teoreettisesti ja melko myöhäisessä vaiheessa, arviolta vasta lukioikäisenä. Sävellajeja opeteltiin soittamaan asteikkoharjoituksina ja etydit sisälsivät samanaikaisesti yhä enemmän ja enemmän muunnesäveliä. Vahvasti sävellajisidonnaisia kappaleita, kuten lauluja ei juuri soitettu.

Väitän, että ymmärtämykseni tonaalisesta musiikista olisi tällä hetkellä paljon korkeammalla tasolla, mikäli opintomateriaaliin olisi sisällytetty myös musiikillisesti yksinkertaisempaa oppimateriaalia, kuten kansanlauluja eri sävellajeista soitettuina.

2.1.1 Reaalisoitumerkintä ja transponoitu nuottiviivasto

Trumpetinsoiton opiskelu aloitetaan lähes poikkeuksetta B-vireisellä instrumentilla. Nuottiviivastoa opetellaan trumpetinsoitossa lukemaan alusta asti G-avaimella juuri tälle viritykselle transponoituna. Useissa käytössä olevissa oppimateriaaleissa käytetään joidenkin kappaleiden kohdalla myös in C reaalisoitumerkintää in B nuottiviivaston

yllä. Tämä merkintätapa on mielestäni hyvin sekoittava, sillä sointumerkin ja viivastolle kirjoitettujen nuottien välistä yhteyttä on erittäin vaikea havaita.

C ON 4/4!

T. ISOKIVI

Kuva 1: Esimerkki sointumerkkien ja transponoidun nuottikuvan vaikeasti havaittavasta yhteydestä (Ihajoki & Isokivi 2004, 37).

Kyseinen hyvin laajassa käytössä oleva merkintätapa on hankaloittanut ainakin omaa lähestymistäni sointumerkintöihin. Kesti pitkään ennenkuin pääsin opinnoissani siihen pisteeseen, että yhteys in B nuottikuvan ja in C sointumerkkien kanssa selkiintyi itselleni. Tällaiseen sointumerkintätapaan on ilmeisesti päädytty kun on ajateltu, että opettaja tai pianonsoittaja voi halutessaan säästää pianolla oppilasta opetustilanteessa oppilaan keskittyessä nuotteihin ja opettajan keskittyessä reaalisointumerkintöihin. Mielestäni parempi tapa olisi kuitenkin merkitä sointumerkit transponoituina samaan sävellajiin nuottikuvan kanssa. Tällöin nuottikuvan ja sointumerkintöjen välinen yhteys näkyisi selvemmin.

2.1.2 Laulujen soittaminen useammassa sävellajissa

Muistan tilanteita, joissa sukulaiset tai ystävät pyysivät minua soittamaan trumpettilla jotain kappaletta, sillä harrastinhan trumpetinsoittoa. Ilman nuotteja ei soitosta tullut oikein mitään. Välillä jopa nolotti, kun en osannut soittaa ulkoa edes Ukko-Nooa. Halua ulkoa soittamiseen olisi ollut, mutta trumpettiopinnoissa oli keskitytty liiaksi vain nuoteista soittamiseen.

Eräänä päivänä haitaria soittava sukulaiseni pyysi soittamaan kanssaan osaamiani kappaleita, mutta soittamamme sävellajit eivät kohdanneet. Myöskään trumpettille ja haitarille soveltuvia nuotteja, joista molemmat olisivat osanneet lukea, ei ollut.

Kappaleiden opetteleminen useasta sävellajista oli nuoruudessani itselleni täysin vierasta. Kansanlaulujen ja suosittujen sävelmien harjoittelu eri sävellajeissa ei kuitenkaan ole lainkaan vaikeaa ja kaiken lisäksi se on vielä hauskaakin, mutta kuten kaikki mitä aloittamiseen tulee, on aina hankalaa.

Jos kappaleita harjoiteltaisiin soittamaan ulkoa useasta eri sävellajista jo nuorena, uusien kappaleiden oppiminen eri sävellajeissa tulisi jatkuvasti yhä helpommaksi ja helpommaksi. Kysehän on lopulta vain instrumentin hallinnasta.

2.1.3 Transponointi

Transponoinnin harjoittelu aloitettiin trumpettiopinnoissani vasta lukioikäisenä. Oppimateriaalina käytettiin Kari Karjalaisen asteikko- ja transponointikoulua, jossa hänen itsensä säveltämiä etydejä transponoitiin eri virityksille.

Itselleni transponoinnin opetteleminen näiden itselleni tuntemattomien kappaleiden kohdalla oli vaikeaa. Transponointi tapahtui oikeastaan nuotti kerrallaan juurikaan melodialinjaa tai musiikkia sen enempää miettimättä. I-kurssitutkinnossani muistan, että opettelini vaaditut transponointietydit ulkoa.

Transponoinnin oppiminen olisi ollut helpompaa, mikäli taidon harjoittelu olisi aloitettu jo aikaisemmin ja nimenomaan tutuilla sävelmillä. Etydien ulkoaoppiminen on laulujen ulkoaoppimista vaativampaa, sillä etydien melodian tukena ei ole sanoja, jotka auttaisivat kappaleen muistamisessa.

2.1.4 Nuottiviivaston logiikka

Kävin peruskoulun kolmannelta luokalta kuudenteen luokkaan Kouvolan Kankaan koulun ala-asteen musiikkiluokilla. Ensiasteen musiikin teoriaopintoihin otin juuri tuolloin, jolloin musiikinopettajamme opetti viikoittain musiikin teoriaa. Musiikin teorian peruskurssit suoritettiin tuolloin täysin musiikkiluokkien omin testein. Vaikka aloitin trumpetinsoiton opintoni musiikkiopistossa vasta neljännellä luokalla, teoriaopintoni jatkuivat musiikkiluokilla aina yläasteeseen asti.

Olen huomannut omassa opetuksessani, että nykyisin hieman pidempäänkin musiikin teoriaa opiskelleille oppilaille nuottiviivasto ja sen sisäisen logiikan ymmärtäminen eivät ole lainkaan selvä asia. Kuitenkin itse nojaan edelleen tietämykseni nuottiviivastosta musiikkiluokilla saamaani teoriaopetukseen ja olen ottanut omaan opetukseeni

vaikutteita siitä lähestymistavasta, jolla kyseistä asiaa minulle itselleni tuolloin opetettiin. Tuo tapa oli toimiva, mutta siitä puuttui tietyt perustelut kuten esimerkiksi se, että nuottiviivasto perustuu diatonialle.

Nuottiviivaston logiikan opettaminen jo varhain ja mahdollisimman perusteellisesti on mielestäni erittäin tärkeää kaiken musiikinopiskelun kannalta. Kun viivaston perusteet ja logiikan tuntee, on helpompi oppia uusia musiikillisia tietoja ja taitoja.

2.2 Suomalainen kulttuuriperintö

Opiskellessani Pirkanmaan ammattikorkeakoulussa musiikkipedagogiksi eräs ystäväni kysyi minulta osaanko kappaleen Kesäpäivä Kangasalla. Olin toki kuullut sävelmästä, mutta lopulta jouduin toteamaan, että kappale ei ollut minulle siinä määrin tuttu, että olisin osannut kappaleen sanat tai melodian. Tilanne nolostutti minua niin, että opettelin kappaleen sanat ja melodian ulkoa, myös soittamalla. Olihan kysymyksessä eräs Suomen tunnetuimmista ja hienoimmista perinnelauluista.

Tilanteesta kuitenkin ymmärsin, että suomalaisesta musiikkikasvatuksesta puuttuu eräs olennainen osa: suomalaisen kulttuuriperinnön riittävän yleissivistävä vaaliminen. Kansanlaulukirjat ovat pullollaan toinen toistaan kauniimpia ja nokkelasti sanoitettuja suomalaisia sävelmiä. Näiden perinteisten, upeiden teosten olemassaoloa täytyy mielestäni tuoda enemmän esille suomalaisessa musiikkikasvatuksessa. Kun suomalaisille musiikinharrastajille ja musiikinopiskelijoille opetettaisiin laajemmassa määrin näitä hienoja teoksia, niitä voitaisiin sopivissa tilanteissa laulaa ja soittaa yhdessä. Tämä olisi mielestäni erityisen tärkeää, sillä olen huomannut, että yhdessä musisoimisen aidon riemun tunteminen lisää huomattavasti harjoittelumotivaatiota ja kohentaa mielialaa.

3 Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -oppimateriaalin sisältö

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin sisältää pääosin kansanlauluista ja kansansävelmistä koostuvaa aineistomateriaalia, jonka olen pedagogisessa mielessä muokannut juuri trumpetinopiskeluun soveltuvaksi. Kirjan kansien sisään on sisällytetty

myös hieman musiikin teoriaa sekä muuta perustietoutta musiikista erityisten Tiesitkö?-laatikoiden sisälle. Kirjan mukana tulee lisäksi CD-levytalenne, jossa on valikoiduista kappaleista esimerkkisuoritukset taustoineen sekä taustanauhoitteet päällesoitamista varten. Kirjaan on tehty myös kaikenikäisille trumpetinsoittajille soveltuva hauska kuvitus.

3.1 Teoriaosio ja esimerkkikappale

Kirja alkaa intensiivisellä ja tiivistetyllä teoriaosiossa, jossa opetetaan aluksi nuottiviivaston perusteet ja nuottien paikat. Teoriaosiossa esitellään nopeasti kaikki tarvittava musiikinteoreettinen tietämys, jota tarvitaan reaalisoitumerkinnän perusteiden ymmärtämiseen. Osion opit tähtäävät pääasiassa vain kirjassa käytetyn transponoidun kaksivärisen perussävelmerkinnän selittämiseen ja opetettavat asiat käsitellään nopeasti ja hyvin tiiviissä muodossa. Suositukseni onkin, että teoriaosio käsiteltäisiin yhdessä opettajan kanssa, mutta varttuneemmat trumpettioppilaat pystyvät kyllä sisäistämään opetettavat asiat itsenäisestikin ja kysymään tarvittaessa vain täsmennyksiä opettajaltaan.

Teoriaosio päättyy esimerkkikappaleeseen Hämä-hämähäkki, joka on kansainvälisesti tunnettu amerikkalainen kansansävelmä. Esimerkkikappaleessa on käytetty transponoitua reaalisoitumerkintää ja in C kirjoitettua reaalisoitumerkintää päällekkäin aivan kuten kirjan muissakin kappaleissa, mutta laulun jokainen säkeistö on kirjoitettu erikseen eri sävellajeihin opetustarkoituksessa. Näin säkeistöjen väliin voitiin lisätä oppimista selkeyttävä alaotsikko. Säkeistöt on jaettu omiksi kappaleikseen myös Kotimaani ompe Suomi -laulussa, jonka avulla kirjan myöhemmässä vaiheessa esitellään transponointia.

Pieni lintu

Trumpetin H-duurissa eli soivassa A-duurissa

HÄ - MÄ - HÄ - MÄ - HÄK - KI KU - TOO VERK - KO - JAAN. PIE - NI LIN - TU LEN - SI SII - HEN KAT - SO - MAAN.

AU - RIN - KO LAS - KI KAU - AS VUOR - TEN TAA. HÄ - MÄ - HÄ - MÄ - HÄK - KI KU - TOO VERK - KO - JAAN.

Kuva 2: Esimerkkikappaleessa esitellään kirjan sointujenmerkintätapaa. (Pohjoisaho 2013)

3.2 Suomalaiset kansanlaulut ja vanhat laulut

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan pääsisältö koostuu suomalaisista kansanlauluista ja kansansävelmistä. Mukana on myös muutama vanha suomalainen laulu, joiden tekijät tunnetaan.

Kansanlaulujen käyttöön tämän kirjan pääasiallisena opetusmateriaalina on monia pääsyitä: kansanlaulut ovat omaa suomalaista kulttuuriperintöämme ja koen itse erittäin tärkeäksi saattaa tätä arvokasta perintöä ihmisten tietoisuuteen. Toinen tärkeä syy on kansansävelmien vahva sävellajisidonnaisuus. Lauluissa ja sävelmissä selkeästi esiintyvät sävellajit ja selkeästi hahmotettava perusharmonia on sävellajien opetuksen kannalta erittäin olennaista. Kolmanneksi kansanlauluja ja vanhoja sävelmiä voidaan käyttää julkaisuissa ilman maksullista lupaa, joten näin kirjan laatimiskustannukset jäävät kohtuullisiksi.

Kansanlaulut ja kansansävelmät soveltuvat mielestäni hyvin opetustarkoitukseen kaikenikäisille trumpetinsoiton opiskelijoille, sillä niiden sanoitukset on lähes poikkeuksetta nokkelasti laadittuja ja joskus myös hyvin huumoripitoisia. Huumori lisää oppimismotivaatiota ja tekee soitonopiskelusta mukavampaa. Täytyy myös mainita, että kansansävelmien joukosta löytyy myös monia musiikillisia aarteita kauniine

melodialinjoineen. Ylipäänsä laulujen käyttäminen soiton opetuksen apuna on myös havaittu hyväksi keinoksi luonnollisen musiikillisen ilmaisun kehittämisessä.

3.2.1 Eri säkeistöt eri sävellajeissa

Lähtökohtaisesti halusin tehdä oppimateriaalista haastavan, mutta kuitenkin helposti lähestyttävän. Suhteellisen yksinkertaisista kansanlaulumelodioista saa haasteellisempia kirjoittamalla eri säkeistöt eri sävellajeihin. Trumpetinsoitossa soittajan tarvitsee painaa vain kolmea venttiiliä, joten hankalampienkaan sävellajien kohdalla sormitekniikka tai soittotekniikka eivät rajoita kappaleiden opettelemista, kuten joidenkin instrumenttien kohdalla.

Päädyn kirjoittamaan eri kappaleiden kaikki eri säkeistöt eri sävellajeihin siten, että kaikki säkeistöt ovat myös äänialaltaan sopivia trumpetilla soitettaviksi. Kun kappaleiden säkeistöt ovat erikseen kirjoitettu eri sävellajeihin, tulee eri säkeistöjen sanoituksista johtuen säkeistöjen välille myös hieman rytmisiä eroja. Tätä ilmiötä voidaan hyödyntää myös opetuksessa.

Taivas on sininen ja valkoinen

Suomalaisen kansanlaulu

The image shows a musical score for the Finnish folk song 'Taivas on sininen ja valkoinen'. It consists of three systems of music, each with a vocal line and a guitar chord line. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are written below the notes.

System 1:

- Chords: Am, Dm, E7, Am, Dm, G7, C, E7
- Lyrics: Tai - vas on si - ni - nen ja val - kai - nen, ja täk - si - si - i täys - sä.

System 2:

- Chords: Am, F, G7, C, F, Am, E7, Am, Am, A7
- Lyrics: Niin se nä - ri sy - di - ma - ni a - ja - tek - si - a täys - sä. täys - sä.

System 3:

- Chords: Dm, Cm, A7, Dm, Gm, C7, F, A7
- Lyrics: Tai - vas on si - ni - nen ja val - kai - nen, ja täk - si - si - i täys - sä.

System 4:

- Chords: Dm, Bb, C7, F, Bb, Dm, A7, Dm, Dm
- Lyrics: Niin se nä - ri sy - di - ma - ni a - ja - tek - si - a täys - sä. täys - sä.

Kuva 3: Eri säkeistöt on kirjoitettu eri sävellajeihin. Tässä kappaleessa modulaatio tapahtuu välidominantin kautta. (Pohjoisaho 2013)

Kappaleiden säkeistöjen ollessa kirjoitettuina eri sävellajeihin nuottimateriaalista muodostuu niin monta riviä, että perusharmonian harmonisten suhteiden hahmottamiselle on hyvä lähtökohta. Sointumerkit jatkuvat läpi säkeistöjen ja joidenkin kappaleiden kohdalla modulaatiotapana on käytetty esimerkiksi diatonista modulaatiota välidominantin kautta. Kirja toimii oivasti myös muiden modulaatiotyyppien selittämisen oppimateriaalina. Haittapuolena laulujen kirjoittaminen eri sävellajeihin vie paljon tilaa paperilta ja tämä aiheuttaa haasteita nuottisivujen ulkoasun suunnittelussa.

3.2.2 Transponoitu reaalisoitumerkintä

Eräs Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan selkeimmin muista kirjoista erottuva merkintätapa on kappaleiden harmonioiden merkitsemiseen käytetty sointujen kaksivärinen transponoitu perussävelmerkintä. Tässä merkintätavassa ovat päällekkäin sekä in B että soivaan sävellajiin kirjoitetut reaalisoitumerkinnät. Ylempi, värillinen merkintä on pienemmällä kirjasinkoolla kirjoitettu ja se kertoo reaalisoinnun soivassa virityksessään, in C tai vaihtoehtoisesti sävellajista riippuen enharmonisesti in C eli in His transponoituna. Alempi merkintä on musta ja suuremmalla kirjasinkoolla kirjoitettu, ja se kertoo reaalisoinnun transponoituna in Bb, eli se on samassa sävellajissa kirjoitetun nuottikuvan kanssa.

Tämän kirjan kaksivärisen reaalisoitumerkinnän transponoinnit

A# Bb C	H Cb C# Db	C D	C# Db D# Eb	D E	D# Eb F	E F# Fb Gb	F G	F# Gb G# Ab	G A	G# Ab A# Bb	A Bbb H Cb
---------------	------------------	--------	-------------------	--------	---------------	------------------	--------	-------------------	--------	-------------------	------------------

Sointumerkki on kirjoitettu sinisellä silloin, kun sointu on transponoitu suuren sekunnin alaspäin.

Sointumerkki on kirjoitettu vihreällä silloin, kun sointumerkki on transponoitu enharmonisesti, vähennetyt terssin alaspäin. Näin on tehty erityisen harvinaisten sävellajien esiintymisen estämiseksi. Ylemmissä, värillisissä reaalisoitumerkeissä esimerkiksi Ces-duuri -sävellajia on vältetty ja se on poikkeuksetta transponoitu enharmonisesti H-duuriksi.

Kyseistä merkintätapaa noudattaen yhtä in Bb kirjoitettua reaalisoitumerkkiä voi siis vastata vain maksimissaan kaksi eri tavalla in C transponoitua vaihtoehtoa. Tällaisen sointujenmerkintätavan transponointien korrelaation omaksuminen helpottaa harmonioiden ymmärtämisessä ja musiikin myöhemmissä opinnoissa.

Kuva 4: Transponoidun kaksivärisen perussävelmerkinnän periaate. (Pohjoisaho, 2013)

Tällaisen merkintätavan käyttäminen on suureksi avuksi trumpetinsoittajille erilaisten harmonisten rakenteiden sekä transponoitujen sointujen ja soivaan sävellajiin kirjoitetun sointujen välisen korrelaation omaksumisessa. Merkinnän kautta voidaan oppia tehokkaasti myös soitonaikaista melodian sävelien tunnistamista suhteessa säestävään sointuun. Esimerkiksi orkesterityössä trumpetinsoittajan on puhtaan intonoinnin kannalta oltava tietoinen siitä mitä soinnun säveltä hän kulloinkin soittaa.

Soittajapaimen

Suomalaisen kansantulu

The image shows a musical score for the song 'Soittajapaimen'. It consists of two staves of music in G minor (three flats). The first staff has the following chord symbols above it: C⁶m, E^bm, G⁶7, B^b7, C⁶m, E^bm, E, G^b, H⁷, D^b7, E, G^b, and D⁶°. The lyrics under the first staff are: 'Tois mi - nä pil - län ja - ja - puus - ta, to - ki vain ja - ja - puus - ta. Hei!'. The second staff has the following chord symbols: C⁶m, E^bm, G⁶7, B^b7, C⁶m, E^bm, A, C^b, C⁶m, E^bm, G⁶7, B^b7, A, C⁶7, F⁶m7, A^bm7, C⁶m, and E^bm. The lyrics under the second staff are: 'Se - ro - as - ti, ke - ro - as - ti pil - län ei soi - pi, to - ki vain ja - ja - puus - ta. Hei! puus - ta.' There is a first and second ending bracket over the final part of the second staff.

Kuva 5: Soittajapaimen-laulussa värillinen sointumerkintä on kirjoitettu vihreällä värillä, sillä harvoin esiintyvää Des-molli -sävellajia on vältetty. (Pohjoisaho 2013)

3.2.3 Sanoitukset

Vaikka laulujen vahvoja melodioita voidaan soittaa tunnistettavasti myös trumpettilla, alunperin ne ovat kuitenkin tehty pääasiassa laulettaviksi. Tätä kunnioittaakseni olen liittänyt kaikkien Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjassa esiintyvien kappaleiden nuottikuvaan laulujen alkuperäiset sanoitukset, joiden rytmiä nuotit myötäilevät. Posteljooni-kappaleen kohdalla olen tosin keksinyt lauluun muutaman lisäsäkeistön mahdollistaakseni kyseisen kappaleen käyttämisen sormiharjoituksena kaikissa kvinttiympyrän sävellajeissa, sillä laulun väkevä melodia soveltuu tähän tarkoitukseen oivasti. Säkeistöjä kappaleessa tähän tarkoitukseen ei kuitenkaan ollut alunperin riittävästi.

Sanoitusten ja nuottiviivaston väliin olen jättänyt runsaasti tilaa, jotta sanoitukset eivät haittaisi nuotteihin keskittymistä ja mahdollisille opettajan merkinnöille jäisi riittävästi tilaa. Kirjan sisältäessä myös sanoitukset, sen käyttömahdollisuudet erilaisissa eteen tulevissa tilanteissa ovat paljon laajemmat.

3.2.4 Tiesitkö? -laatikot

Uudet kappaleiden mukana esiteltävät musiikinteoreettiset asiat selitetään Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjassa erityisissä Tiesitkö? -infolaatikoissa. Näissä laatikoissa musiikinteoriaa on käsitelty ytimekkäästi ja mahdollisimman lyhyesti.

Reaalisointumerkintä

Jazz-, pop- ja viihdemusiikissa sekä lauluissa yleisesti käytetty harmonioiden merkitsemistapa on reaalisointumerkintä.

Reaalisointumerkintä eli pohjasävelmerkintä kertoo nimensä mukaisesti käytettävän soinnun perussävelen ja soinnun laadun. Duurisoinnun merkitsemiseen käytetään pelkkää isoa kirjainta ja mollisoinnun kohdalla kirjaimen perään lisätään pieni m-kirjain. Lisäksi käytetään muita päätteitä erilaisten sointurakenteiden kuvaamiseen.

Ylläoleva nuottikuva esittää hyvin kaavamaisesti vain sointuun kuuluvat sävelet. Säestäessä reaalisointumerkeistä niiden musiikkityylinmukainen rekisterillinen sekä tekstuurillinen sijoittelu on hyvin vapaata.

Reaalisointumerkinnöistä säestämiseen tarvitaan paljon käytännön muusikkoutta ja tyylitietoutta. Ne eivät kerro yksityiskohtaisesti soivasta lopputuloksesta, vaan osoittavat säestäjälle nuottikuvaan yhdistettynä vain tietynlaiset harmoniset suuntaviivat.

TIESITKÖ?

- Englanninkielisissä maissa sävel H merkitään kirjaimella B ja alennettu H osoitetaan merkinnällä Bb.
- Sekaantumisien estämiseksi alennetun H:n kohdalla käytetään yleensä myös muissa kuin englanninkielisissä maissa merkintää Bb.

Kuva 6: Tiesitkö?-laatikoissa esitellään musiikinteorian perustietoutta tiiviissä muodossa. (Pohjoisaho 2013)

Infolaatikko on innostava tapa opettaa uusia asioita ja koska sen sisällä oleva teksti on hyvin tiiviissä muodossa. Oppilas voi helposti muistaa lyhyet lauseet sanasta sanaan. Koska infolaatikot ovat sidoksissa käsiteltäviin kappaleisiin, teorian voi myös helposti nojata käytäntöön.

3.2.5 Kappalevalikoima ja kappalejärjestys

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -trumpettiopas sisältää valikoituja suomalaisia kansanlauluja ja perinteisiä suomalaisia lauluja, jotka soveltuvat soitettaviksi trumpettilla. Kappaleet olen valikoinut vertailemalla suomalaisten kansanlaulujen melodioiden väkevyyttä ja laulujen soveltuvuutta trumpetinsoiton opetukseen pedagogisessa mielessä. Olen valikoinut kappaleiden joukkoon myös omia suosikkisävelmiäni.

Kappaleet on pyritty järjestämään sävellajien esiintymisen suhteen mahdollisimman loogisesti. Perusajatuksena on myös, että duurisävellajiset kappaleet ovat ennen

mollikappaleita. Mollisävellajisiin kappaleisiin siirrytään duurista molliin moduloivan En voi unhoittaa sua poies -kappaleen jälkeen. Kirjan lopussa on lisäksi kaksi moniäänistä kappaletta, jotka on muodostettu kirjoittamalla kolme suomalaista perusharmonialtaan samankaltaista kansanlaulua päällekkäin. Jälkimmäisessä kolmiäänisessä kappaleessa eri viivastot on kirjoitettu eri transponointeihin. Näitä kappaleita on tarkoitus käyttää oppitunnilla oppilaan vaihtuessa, kun paikalla on kolme soittajaa. Kirja on tällä hetkellä vielä käsikirjoitusvaiheessa, joten kappalevalikoimaan voi tulla vielä muutoksia.

Sisällysluettelo

Aluksi

Opettajalle	
Sävelasteikko, diatonia, intervallit	5
Transponointi, sävellajit ja enharmonia	6
Yläsävelsarja, luonnollinen viritys ja tasaviritys	8
Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan sointumerkintätapa	10

Johdatus sävellajeihin

Kansanlaulu Hämä-hämähäkki	18
Kvinttikukkanen	22
Kansalaislaulu kvinttiympyrän sävellajeissa	24

Lauluja duurisävellajeissa

Posteljooni	26
Kotimaani onmpi Suomi	28
Laulu Suomessa	29
Oravan pesä	30
Lapsuuden toverille	32
Metsän puita tuuli tuudittaa	34
Kesäpäivä Kangasalla	36
En voi unhoittaa suo poies	38

Lauluja mollisävellajeissa

Talvella Talikkalan markkinoilla	39
Kalliolle, kukkulalle	40
Taivas on sininen ja valkoinen	42
Lennä, lennä leppäkerttu	43
Muurari	45
Karjalan kunnailla	46
Soittajapaimen	48
Aamulla varhain	49
Kauan on kärsitty	51
Yksi ruusu on kasvanut laaksossa	53
Niin minä neitonen sinulle laulan	54
Maan korvessa kulkevi	56
Oi sinä silmissäin olet sorja	57

Toistensa kaltaisia kansanlauluja

Asikkalan puiset rattaat / Ei tuu mittään / Mää mää lampaani	58
Kukkuva kello / Kaksipa poikaa Kurikasta / Aisankello	60

Kuva 7: Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan sisällön tämän hetkinen suunnitelma. (Pohjoisaho 2013)

3.3 Transponointiharjoitukset

Suuri osa kappalevalikoimasta on tarkoitettu myös transponoitaviksi. Transponoiminen nuotista on trumpettistille tärkeä taito ja tässä kirjassa esiintyy vain yleisimmät

transponoinnit trumpetillemme, jotka ovat transponoinnit in C, in Eb ja in F. Näistäkin on keskitytty lähinnä in C -transponointiin, sillä se on yleisin ja käytännössä eniten tarvittava transponointi.

Transponointi esitellään Kotimaani ompe Suomi -kappaleen avulla. Laulun säkeistöt on kirjoitettu erillisiksi kappaleikseen B-duuriin, C-duuriin ja D-duuriin. Näiden sävellajien avulla transponointia B-trumpetilla in C on helppo esitellä, sillä sävellajit kuuluvat yleisimpien trumpetillemme kirjoitetussa musiikissa esiintyvien sävellajien joukkoon ja ne ovat kokosävelaskeleen etäisyydellä toisistaan. Transponoitaessa B-trumpetilla in C, tulee nuotit transponoida kokosävelaskeleen korkeammalle säveltasolle.

Transponoitaessa kappaleita tulee kuitenkin muistaa, että harmonioiden kaksiväristen perussävelmerkkintöjen lukeminen tulee soiton aikana ymmärtää hieman toisin kuin soitettaessa suoraan viivastolta: Transponoitaessa kirjoitettuja nuotteja kokosävelen ylempiä alemmat sointumerkit tulee ajatella kuin ne olisivat kirjoitettu soivaan sävellajiin. Koska harmonioiden lukeminen soiton aikana transponoituna kuormittaa ajattelua huomattavasti, suosittelen että transponointiharjoituksiin siirryttäisiin vasta kun kaikki kirjan kappaleet on ensin harjoiteltu soittamaan virheettää suoraan viivastolta.

3.4 Taustanauha lauluihin

Materiaaliin on suunnitteilla myös taustanauha, joka on tarkoitus nauhoittaa urkutaiteilija Henri Herstan kanssa Tampereen tuomiokirkossa. Taustanauhan avulla kirjan käyttäjälle yritetään havainnollistaa reaalisointumerkkien viitteellistä merkitystä musiikille, vaikka tämä onkin selitetty jo aikaisemmin sanallisesti kirjan alun teoriaosiossa. Taustanauhoitteiden yhteyteen on tarkoitus äänittää myös esimerkkisuoritus trumpetilla soitettuna yhdestä säkeistöstä kutakin nauhoitettavaa kappaletta. Tämän jälkeen taustanauhan säestyksen on tarkoitus noudattaa nuottikuvan rakennetta.

Taustanauhan käyttäminen oman soiton taustalla tukee kirjan käyttäjien oppilaiden oppimista, sillä taustanauhan päälle soittaminen antaa oppilaille selkeämmän käsityksen omasta osaamisesta kuin soitettaessa yksin ilman taustanauhaa. Oppilaan on helppo huomata pysyykö hän taustan tasaisesti kulkevassa rytmissä mukana ja samalla oppilas

voi tehdä myös soittamisenaikaiseen intonointiin sekä säestyksen harmonioihin liittyviä huomioita.

3.5 Kuvitus ja taitto

Suomessa on tällä hetkellä käytössä useita kuvitettuja vaskisoittamisen oppikirjoja. Kuvat oppimateriaalissa kiistämättä lisäävät oppimismotivaatiota ja tekevät kirjoista helposti lähestyttävämpiä ja mielenkiintoisempia, kunhan kuvituksen määrä pysyy kohtuullisena (Riuttala 2013, 19). Siksi pidin itsestään selvänä, että Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjaan tehdään kuvitus.

Kuva 8: Pasuuna-aapisen Luistellaan-kappaleen kuvitus. (Aarnio & Fagerström 1994, 17)

Vaikka laatimani oppimateriaali ei ole varsinaisesti mikään alkeiskirja, on se kuvitettu tyyllillä, joka sopii kaikenikäisille. Kuvituksen kirjaan teki Heli Riuttala, joka teki

aiheesta opinnäytetyönsä Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa pääaineenaan graafinen suunnittelu. Hän myös taittaa kirjan ulkoasun.

Kuva 9: Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin -kirjan kuvituksesta on pyritty tekemään mahdollisimman motivoiva. (Riuttala 2013)

4 Pohdintaa

Laatimani oppimateriaali mahdollistaa trumpetinsoiton opiskelun hausalla tavalla tuttujen ja joidenkin ehkä hieman tuntemattomienkin laulujen avulla. Kirja toimii hyvänä lisänä nykyisin tarjolla ja käytössä olevien opetusmateriaalien rinnalla, mutta kirja vaatii rinnalleen muutakin opetusmateriaalia. Kaikenkattava trumpettiopas kirjani ei ole. Kirjan laulujen avulla voidaan kuitenkin lähestyä muun muassa luonnollista fraseerausta, harmonisia perusrakenteita ja transponointia sekä, tietysti tärkeimpänä, itse musiikkia aivan uudella, kiehtovalla tavalla.

Oppimateriaalina Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin on pääosin aineistomateriaalista koostuva, mutta aineisto on levitetty kirjassa väljempään, vaihtuvine sävellajeineen enemmän informaatiota sisältävään muotoon ja lisäksi helposti lähestyttävämpään ulkoasuun. Valmiiksi transponoidut soinnut ja moniin eri

sävellajeihin kirjoitetut laulut tekevät kirjasta myös monikäyttöisen: Kirjaa voidaan käyttää vaikka ystävien tai sukulaisten kanssa yhteismusisoimiseen ja miksei myös vaikka laulukirjana sanoituksineen ja lukuisiin eri sävellajeihin kirjoitettuine lauluineen. Kirjoitettujen sävellajien joukosta löytyy useiden laulujen kohdalla varmasti jokaiselle lauluäänialalle sopiva vaihtoehto.

Erityisen tärkeänä pidän itse kuitenkin trumpettistin näkökulmasta sitä, että hieman harvinaisemmissakin sävellajeissa vahvasti sävellajisidonnaisten laulujen soittaminen trumpettilla parantaa tuntumaa trumpettiin instrumenttina. Hankaliksi mielletyt, monta ylennys- tai alennusmerkkiä käsittävät sävellajit eivät ole juuri sen vaikeampia soittaa trumpettilla kuin vähempietumerkkiset, sillä trumpetinsoitossa sävelten soittamiseen tarvitaan vain kolme venttiiliä. Yleensä trumpetinsoittajat kokevat monietumerkkiset sävellajit hankaliksi vain siksi, että niiden lukeminen nuotista vaatii enemmän ponnisteluja. Eräs päämääräni kirjaa tehdessäni onkin ollut laatia oppimateriaali trumpettisteille, jonka käyttäminen opintomateriaalina poistaisi vallalla olevat käsitteet helpoista ja vaikeista sävellajeista.

Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin on erilainen trumpetinsoiton oppimateriaali. Kirjan päämääränä ei ole suoranaisesti soittotekniikan parantaminen, vaikka uskonkin vahvasti, että kirjan sisällön harjoittelemisen vaikuttaa epäsuoralla tavalla myös trumpetin soittotekniikkaan suotuisasti. Trumpetinsoittotekniikan kehittäminen vaatii pitkäjänteistä työtä ja jokapäiväistä harjoittelua. Toivon, että laatimani oppimateriaali kannustaa ja motivoi oppilasta jokapäiväiseen harjoitteluun, ja jos näin tapahtuu, koen onnistuneeni tehtävässäni.

Lähteet

Aarnio, P & Fagerström, A. 1994. Pasuuna-aapinen. [Helsinki]

Ihajoki, S & Isokivi Toni. 2004. Mortti Monsterin hurja trumpettikoulu. [Oy Arkmedia
Ab: Uncle Bop]

Pohjoisaho, S. 2013. Trumpetti tutuksi perinteisin sävelmin. [Käsikirjoitus]

Riuttala, H. 2013. Trumpetinsoiton oppikirjan kuvitus ja taitto. [AMK-opinnäytetyö,
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.